

Onderwerp

Samenwerkingsovereenkomst POP3 Water Flevoland & Regionaal Programma POP3 Water Flevoland

Kern mededeling:

Registratienummer

2085500

Datum

12 juni 2017

Auteur

D. de Vries

Afdeling/Bureau

GE

Mededeling:

Gedeputeerde Staten van Flevoland stemmen in met het aangaan van de Samenwerkingsovereenkomst POP3 Water Flevoland en de Regionale Programmering POP3 Water Flevoland 2017. In de samenwerkingsovereenkomst en jaarprogrammering zijn afspraken gemaakt over de invulling van de te bereiken POP3 doelen met betrekking tot water.

Openbaarheid

Openbaar

Portefeuillehouder

Lodders, J.

De Tweede Kamer heeft in 2013 besloten om POP3 middelen uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) in te zetten voor internationale doelen water. Dit om agrariërs te ondersteunen bij investeringen en innovaties voor de realisatie van de doelen van de Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn. Deze middelen zijn conform de Europese regelgeving niet cofinancieringsplichtig. Echter, een nationale voorwaarde voor de herbesteding van deze middelen is dat regionaal een evenredig bedrag in de internationale waterdoelen wordt geïnvesteerd, de zo genoemde top-up.

Ter kennisname aan PS en burgerleden (uitgesteld)

Provincie Flevoland en Waterschap Zuiderzeeland hebben in navolging van deze nationale afspraak samenwerking gezocht en afspraken gemaakt over doelen, kaders, organisatie, etc. met betrekking tot de POP3-water middelen. Het gezamenlijke motto luidt: 'water in balans met boer en omgeving'. Dit is vastgelegd in de Samenwerkingsovereenkomst POP3 Water Flevoland. Daarin is overeengekomen dat ter implementatie provincie en waterschap jaarlijks een regionaal programma opstellen, te weten het Regionaal Programma POP3 Water Flevoland.

Bijlagen

Naam bijlage:	eDocs nummer:	Openbaar in de zin van de WOB (ja/nee aangeven)
Samenwerkingsovereenkomst POP3 Water Flevoland	2085515	ja
Regionale Programmering POP3 Water Flevoland 2017	2085517	ja

Ter inzage in de leeskamer

Naam bijlage:	eDocs nummer:	Openbaar in de zin van de WOB (ja/nee aangeven)
		Tot

Samenwerkingsovereenkomst POP3 Water Flevoland

Partijen:

Gedeputeerde Staten van de PROVINCIE FLEVOLAND, hierbij rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer L. Verbeek, Commissaris van de Koning, daarbij handelend ter uitvoering van het besluit van Gedeputeerde Staten van...., kenmerk..., hierna verder te noemen: "Provincie";

Het dagelijks bestuur van het WATERSCHAP ZUIDERZEELAND, hierbij op grond van verleend mandaat rechtsgeldig vertegenwoordigd door.... Lid van het dagelijks bestuur, daarbij handelend ter uitvoering van het besluit van het dagelijks bestuur van ...., kenmerk, , , hierna verder te noemen: "Waterschap";

De Provincie en het Waterschap worden hierna gezamenlijk aangeduid als: "Partijen",

HEBBEN HET VOLGENDE OVERWOGEN:

- Het Rijk (kamerstukken TK 28 625 nummers 168 en 189) heeft besloten om middelen vanuit directe inkomenssteun GLB in te zetten voor realisatie van internationale doelen in het kader van POP3 (KRW/Nitraat). Deze middelen zijn de pijler 1 water middelen.
- De pijler 1-middelen in POP3 zijn conform de Europese regelgeving niet cofinancieringsplichtig. Op basis van landelijke afspraken moet tegenover de pijler 1-watermiddelen eenzelfde inzet (in financiële middelen of projecten uitgevoerd in eigen beheer) beschikbaar worden gesteld. Deze zogenaamde top-up kan los van de POP3-regeling ingezet worden maar dient ten goede te komen aan de POP3 internationale water doelen.
- De provincie Flevoland is gedelegeerde beheersautoriteit voor het POP3 programma en mede verantwoordelijk voor het inbrengen van de top-up.
- Waterschap Zuiderzeeland is in lijn met de landelijk gemaakte afspraken mede verantwoordelijk voor het inbrengen van de top-up.
- Om de bovengenoemde landelijke afspraken op regionaal niveau te bekrachtigen willen partijen gezamenlijk effectief maatwerk leveren, inclusief de daarbij behorende financiële, procesmatige en organisatorische kaders.

EN ZIJN DAARTOE HET VOLGENDE OVEREENGEKOMEN:

Artikel 1 - Doel van de Samenwerkingsovereenkomst

1.1

Doel van deze samenwerkingsovereenkomst is het vastleggen van afspraken over:

- a) de doelen waartoe de middelen in pijler 1 worden opengesteld binnen de POP3-verordening;
- b) de wijze waarop partijen invulling geven aan de top-up.

1.2

Ter uitvoering van de afspraken uit 1.1 stellen partijen jaarlijks een regionaal programma op, te weten het Regionaal Programma POP3 Water Flevoland.

1.3

De afspraken zoals verwoord in deze Samenwerkingsovereenkomst laten de publiekrechtelijke taken en verantwoordelijkheden van Partijen, zoals die voortvloeien uit de toepasselijke wet- en regelgeving alsook het beleid omtrent de onderwerpen, genoemd in deze Samenwerkingsovereenkomst, onverlet.

Artikel 2 - Regionaal Programma POP3 Water Flevoland

2.1

Partijen streven naar 'water in balans met boer en omgeving'. Onder deze noemer wordt gewerkt aan een integrale aanpak, waarbij winst op het gebied van waterkwantiteit en waterkwaliteit zoveel mogelijk elkaar versterken. Daartoe stellen partijen een Regionaal Programma POP3 Water op. Dit programma bestaat uit een jaarlijkse programmering van openstellingen binnen pijler 1 en uit te voeren projecten binnen de top-up.

2.2

Om het Regionaal Programma POP3 Water zo effectief en efficiënt mogelijk vorm te geven wordt gewerkt met een DoelInspanningenNetwerk (DIN) dat als bijlage A bij deze samenwerkingsovereenkomst is gevoegd. De operationele doelstellingen uit het DIN vormen de kaders waar pijler 1 en de top-up zal worden ingezet. De opgenomen inspanningen zijn het uitgangspunt voor het op te stellen Regionaal Programma POP3 Water Flevoland en kunnen in de looptijd van het programma wijzigen.

De operationele doelstellingen zijn:

- minder uit- en afspoeling gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten;
- het ecosysteem verbeteren;
- kans op wateroverlast beperken of verminderen door inzet op behoud van waterberging;
- waterbeschikbaarheid verbeteren.

2.3

Realisatie van het Regionaal Programma POP3 Water Flevoland vindt als volgt

plaats:

- a) Openstellingen in het kader van POP3 - pijler 1 watergeld conform de POP3 verordening (€ 6,55 miljoen bestaande uit 100% EU financiering);
- b) Binnen de top-up door partijen, al dan niet gezamenlijk, samengebrachte financiële middelen of uit te voeren projecten in eigen beheer (€ 6,55 miljoen regionale invulling).

2.4

De programmering wordt jaarlijks vastgesteld met de mogelijkheid om gedurende het jaar projecten toe te voegen. Dit om kansen te kunnen benutten en een optimaal resultaat te kunnen bereiken. Tussentijdse aanpassingen zijn mogelijk en moeten worden vastgelegd door het in artikel 4.3 genoemde bestuurlijk overleg.

2.5

De beschikbaarstelling van de middelen of projecten in eigen beheer ten behoeve van de top-up, wordt via subsidie of (interne) opdrachtverlening gerealiseerd. Daarbij worden de relevante wettelijke kaders met betrekking tot aanbestedingen en subsidieverlening gehanteerd.

Artikel 3 - Financiën

3.1

Provincie en Waterschap dragen gezamenlijk zorg voor het inbrengen van de nodige inzet ten behoeve van de top-up als genoemd in de tweede overweging, tot een maximale waarde van € 6,55 miljoen.

3.2

Voor de invulling van de top-up geldt het uitgangspunt dat de Provincie maximaal één derde bijdraagt en Waterschap Zuiderzeeland maximaal twee derde bijdraagt. Partijen zullen zich binnen hun mogelijkheden inspannen om hun deel van de top-up volledig te vullen. Indien blijkt dat een van de partijen niet aan de verplichting van één of twee derde kan voldoen, treden partijen in overleg. Het is in deze niet uitgesloten dat, indien mogelijk, een van de partijen het top-up deel van de ander aanvult om te voorkomen dat (een deel van) de pijler 1 middelen niet beschikbaar worden gesteld.

3.3

De in artikel 3.1 genoemde € 6,55 miljoen komt beschikbaar in de vorm van aanvullende financiële middelen naast de beschikbare pijler 1-middelen, dan wel in de vorm van projecten die in eigen beheer worden uitgevoerd door provincie en/of waterschap. Deze projecten passen binnen de Regionaal Programma POP3 Water Flevoland zoals genoemd in artikel 2.1.

3.4

De Provincie draagt zorg voor de uitvoeringskosten van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) die voor de uitvoering van de POP3-regeling, inclusief pijler 1, gemaakt worden conform de afspraak (vastgelegd met het besluit

van Gedeputeerde Staten op 19 mei 2016, nr. 1828895) die de provincie hiervoor aan RVO.nl heeft verstrekt.

3.5

Partijen dragen ieder afzonderlijk zorg voor de uitvoeringskosten die verbonden zijn aan de projecten die zij binnen de top-up in eigen beheer uitvoeren.

3.6

Alle bedragen in deze Samenwerkingsovereenkomst zijn inclusief btw.

Artikel 4 - Organisatie

4.1

Ter uitvoering van deze samenwerkingsovereenkomst stellen partijen een bestuurlijk overleg in waarin de provincie vertegenwoordigd wordt door de gedeputeerde met de portefeuille Water en het waterschap door de heemraad met de portefeuille POP3.

4.2

Om te borgen dat het Regionaal Programma POP3 Water Flevoland uitgevoerd wordt conform landelijke eisen en om te borgen dat dit programma wordt gedragen door de agrarische sector, wordt LTO gevraagd om als adviserend lid deel te nemen aan het bestuurlijk overleg. De adviserende rol van LTO betreft de toetsing of voldaan wordt aan de eis dat de besteding van de pijler 1 middelen en de uitvoering van de top-up, ten gunste komt van agrariërs of agrarische grond/landelijk gebied.

4.3

Het bestuurlijk overleg komt minimaal twee keer per jaar bijeen om de tot dan toe behaalde resultaten te bespreken en het jaarprogramma vast te stellen.

4.4

Indien provincie, waterschap of LTO dit noodzakelijk vindt, treden partijen met elkaar in overleg.

4.5

Het bestuurlijk overleg wordt ambtelijk ondersteund door het Kernteam POP3 Water, bestaande uit medewerkers van Provincie en Waterschap. In dit kernteam worden afspraken gemaakt over de uitvoering van deze samenwerkingsovereenkomst. Indien nodig legt het kernteam voorstellen ter besluitvorming voor aan het Bestuurlijk Overleg. Het Kernteam POP3 Water wordt voorgezeten door de provincie.

4.6

Eens per twee maanden wordt op managementniveau overleg gevoerd over de voortgang binnen de jaarprogrammering. Indien dit nodig wordt geacht, kan het managementoverleg worden opgeschaald naar het bestuurlijk overleg als genoemd in 4.1.

4.7

Het kernteam is verantwoordelijk voor het opstellen van de jaarlijkse POP3-Waterrapportage aan het Ministerie van Economische Zaken waarna deze rapportage wordt vastgesteld in het bestuurlijk overleg.

4.8

De provincie stelt de openstellingsbesluiten ten behoeve van de POP3 pijler 1 middelen vast. Binnen de gestelde kaders van de subsidieverordening POP3 moeten de openstellingen bijdragen aan de doelen uit artikel 2.2. De toetsing hiervan vindt plaats in het kernteam zoals genoemd in artikel 4.5.

Artikel 5 - Monitoring, rapportage, evaluatie

5.1

Het bestuurlijk overleg POP3 Water bereidt een evaluatie voor van de uitvoering van deze samenwerkingsovereenkomst in 2019 en laat deze vaststellen door de colleges van Gedeputeerde Staten en Dijkgraaf en Heemraden. Dit gebeurt aanvullend op de landelijke evaluatie (mid term review) van het volledige POP3-programma, die al in 2018 plaatsvindt.

5.2

De evaluatie in artikel 5.1 betreft alle afspraken uit deze samenwerkingsovereenkomst en het bijbehorende Regionaal Programma POP3 Water Flevoland, alsook de voortgang hiervan. De evaluatie gaat daarmee alleen in op de voortgang van de pijler 1 en top-up programmering en heeft geen betrekking op projectniveau.

5.3

Na de beëindiging van deze samenwerkingsovereenkomst wordt door partijen een eindevaluatie uitgevoerd over de afspraken die in deze samenwerkingsovereenkomst zijn vastgelegd en de behaalde resultaten.

5.4

Indien het bepaalde in artikel 4.4 en/of artikel 5.2 leidt tot gewijzigde of aanvullende afspraken, dan worden deze vastgelegd in een amendement met als doel het wijzigen van deze samenwerkingsovereenkomst.

Artikel 6 - Communicatie en publicatie

6.1

De Provincie draagt zorg voor de communicatie over de pijler 1-openstellingsbesluiten.

6.2

Communicatie over andere onderdelen van het Regionaal Programma POP3 Water Flevoland dan die in artikel 6.1 genoemd, vindt plaats na onderlinge afstemming tussen partijen.

Artikel 7 - Duur

7.1

Deze Samenwerkingsovereenkomst treedt in werking op ... en blijft van kracht tot en met uiterlijk 31 december 2023, tenzij partijen in onderlinge overeenstemming besluiten eerder te beëindigen dan wel te verlengen.

7.2

De Samenwerkingsovereenkomst is niet eenzijdig opzegbaar.

Artikel 8 - Bijlagen

8.1

Bij de Samenwerkingsovereenkomst zijn de volgende, door provincie en waterschap gewaarmerkte bijlagen gevoegd:

- Bijlage A: DIN POP3 Water Flevoland.

8.2

De bijlage maken integraal onderdeel uit van deze Samenwerkingsovereenkomst.

Artikel 9 - Overige bepalingen

9.1

Ingeval van een geschil tussen provincie en waterschap over de interpretatie en/of uitvoering van deze Samenwerkingsovereenkomst, zullen zij eerst proberen om hun geschil door middel van het bestuurlijk overleg op te lossen voordat zij - of één van hen - zich wenden/wendt tot de bevoegde rechter, spoedeisende gevallen daargelaten. In voorkomende gevallen kunnen provincie en waterschap een andere wijze van geschilbeslechting overeenkomen.

9.2

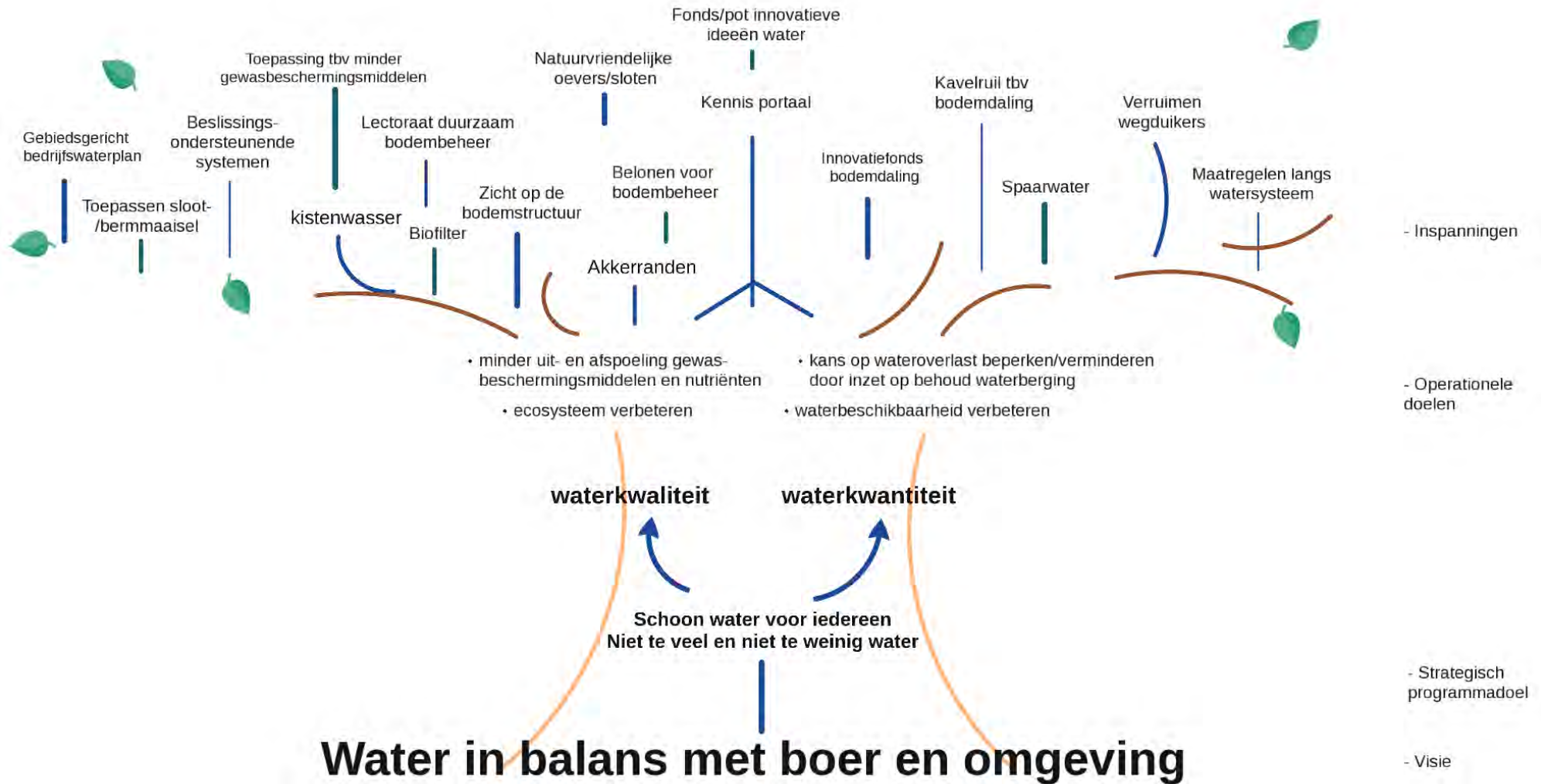
Voor alle afspraken in deze overeenkomst geldt dat zij aanvullend zijn aan de internationale en landelijke afspraken over de POP3 watermiddelen.

Overeengekomen op ...

L. Verbeek
Namens college van Gedeputeerde
Staten Flevoland

A.H.R Leijten
Heemraad Waterschap Zuiderzeeland

Bijlage A.

Regionaal Programma POP3 Water Flevoland 2017

Inhoudsopgave van de jaarprogrammering:

1. Achtergrond en Afspraken
2. Jaarprogrammering overzicht 2017
3. Jaarprogrammering overzicht in factsheets

1. Achtergrond en Afspraken

1.1 Inleiding

De Tweede Kamer heeft besloten om POP3 middelen van pijler 1 van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) in te zetten voor internationale doelen water. De internationale doelen water omvatten de Kader Richtlijn Water (KRW) en de Nitraatrichtlijn. Het doel van dit besluit is het ondersteunen van investeringen en innovaties voor de realisatie van de internationale doelen water. Omdat de pijler 1 middelen bestemd zijn voor directe inkomenssteun aan agrariërs zijn de pijler 1-middelen in POP3 conform de Europese regelgeving niet cofinancieringsplichtig.

In de samenwerkingsovereenkomst POP3 Water Flevoland, hebben Provincie Flevoland en Waterschap Zuiderzeeland afspraken gemaakt over de doelen, kaders, organisatie etc. met betrekking tot de Europese en regionale POP3-water middelen. Hierbij is overeengekomen dat provincie en waterschap jaarlijks een regionaal programma opstellen, te weten het Regionaal Programma POP3 Water Flevoland. Dit bestaat uit een jaarlijkse programmering van openstellingen binnen pijler 1 en uit te voeren projecten binnen de top-up.

1.2 Visie en doelstellingen

De landbouw in Flevoland levert topprestaties. De context waarbinnen de landbouw opereert is echter aan verandering onderhevig. Klimaatverandering zorgt voor piekbuien en periodes van droogte. Daarnaast resulteert bodemdaling en bodemverdichting in een afname van waterberging en snellere emissie van stoffen naar het oppervlaktewater. Water is bij al deze trends en ontwikkelingen het verbindende thema. Zowel de pijler 1 middelen als de top up zijn een kans om een extra impuls te geven aan de regio voor het behalen van de internationale doelen water. Provincie en waterschappen hebben uitgesproken hier op ambitieuze wijze gebruik van te willen maken. Het programma richt zich daarom op de volgende operationele doelstellingen:

Op het gebied van waterkwaliteit:

- minder uit- en afspoeling gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten;
- het ecosysteem verbeteren.

Op het gebied van waterkwantiteit:

- kans op wateroverlast beperken of verminderen door inzet op behoud van waterberging;
- waterbeschikbaarheid verbeteren.

1.4 Nationale Afspraken

Over POP3 middelen van pijler 1 zijn de volgende landelijke afspraken gemaakt:

- tegenover de pijler 1 POP3-middelen moet eenzelfde inzet aan regionale middelen beschikbaar worden gesteld. Deze zogenaamde top-up kan bestaan uit financiële middelen maar ook uit projecten in eigen beheer. Deze financiering kan gebruikt worden voor initiatieven die POP3-waardig zijn, maar niet precies passen binnen de regelgeving van de POP3-verordening of te risicovol zijn qua EU-conformiteit;
- Provincies en Waterschappen maken afspraken over de inzet van pijler 1 middelen (100 % EU) en de top-up (100% regionaal);
- er wordt een tijdelijke ambtelijke adviesgroep ingesteld die knelpunten signaleert en voorstellen doet voor oplossingen, alsook voorstellen voor het versnellen van de besteding van de EU-gelden op watergebied.

Voor provincie Flevoland is €6,55 miljoen beschikbaar binnen de pijler 1 water middelen. Deze €6,55 miljoen is dus 100% EU-financiering die binnen de POP3 subsidieverordening aan waterdoelen moeten worden besteed. De top-up bestaat eveneens €6,55 miljoen maar wordt gevuld met regionale financiering.

Om de pijler 1 watermiddelen binnen de POP3 verordening open te stellen moet ook de top-up gefinancierd zijn.

- POP3 regime: tenderen
- 100% EU financiering
- t.b.v. de landbouw

- projecten in eigen beheer
- 100% regionale financiering
- t.b.v. de landbouw

1.5 Een brede en integrale benadering

Het programma heeft een brede en integrale focus, waarbij winst op het gebied van voldoende water, schoon water en een gezond en vitaal leefgebied voor planten en dieren zoveel mogelijk hand in hand gaan.

De brede benadering op het gebied van waterkwaliteit biedt ruimte aan inspanning op alle relevante emissieroutes. Dit betreft zowel maatregelen die de directe als indirecte emissie naar het grond- en oppervlaktewater kunnen beperken, zoals betere spuittechniek, erfinrichting en duurzaam bodembeheer.

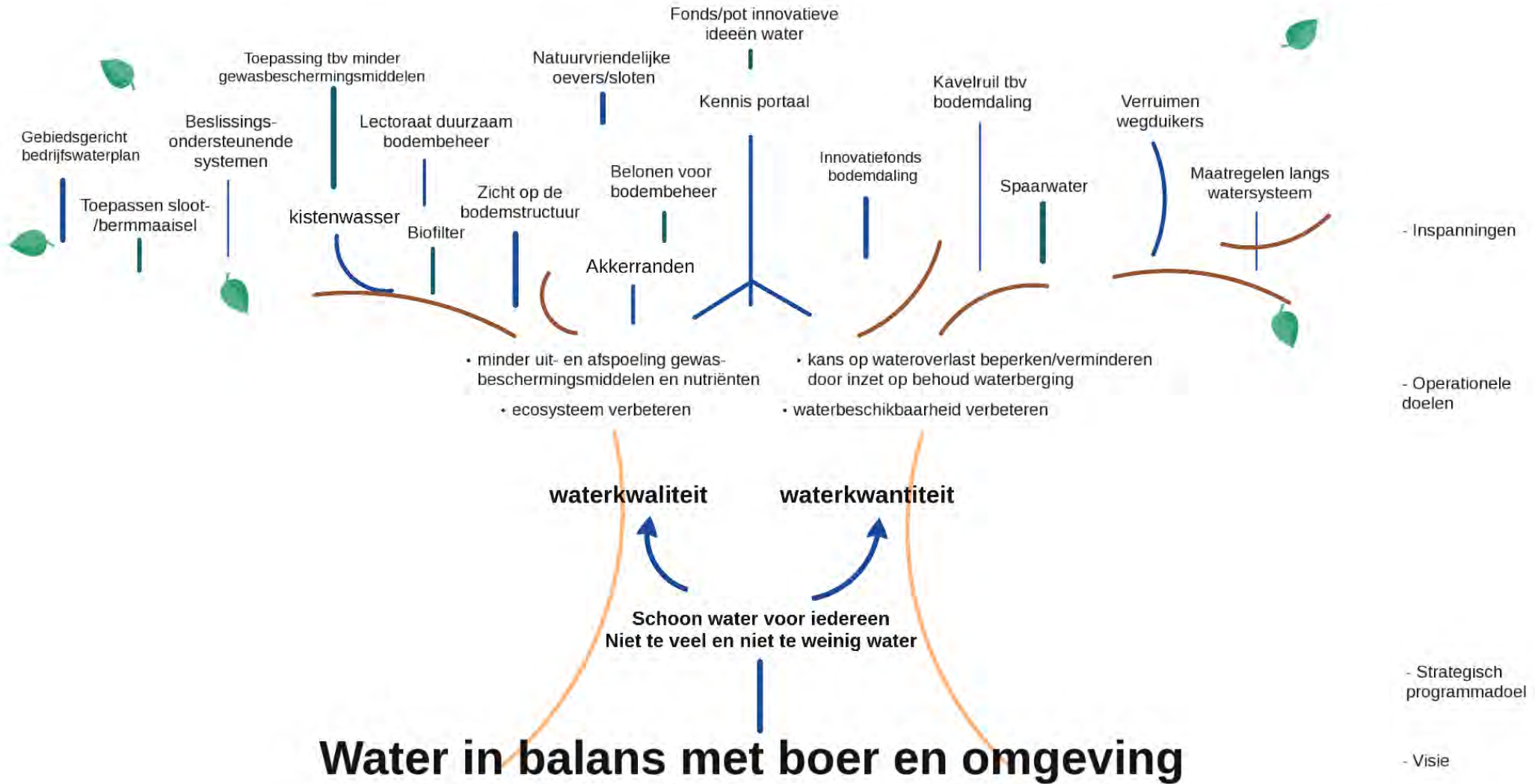
De brede benadering op het gebied van waterkwantiteit biedt ruimte aan optimalisaties van het watersysteem die bijdragen aan een betere afvoer of aanvoer van water, maar ook

aan maatregelen gericht op een duurzaam bodembeheer. Duurzaam bodembeheer is het middel om de waterbufferende werking van de bodem te behouden of te vergroten.

1.6 DoelenInspanningenNetwerk

Om het Regionaal Programma POP3 Water zo effectief en efficiënt mogelijk vorm te geven wordt gewerkt met een DoelInspanningenNetwerk (DIN). Het DIN is vormgegeven als een boom waarbij de visie en operationele doelstellingen in de stam zijn verwerkt. De operationele doelstellingen uit het DIN vormen de kaders waarbinnen pijler 1 en de top-up zullen worden ingezet. Deze elementen zijn vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst en vormen de basis van dit jaarprogramma. In de takken van de boom zijn inspanningen en projecten opgenomen. Deze zijn geselecteerd op basis van workshops met beleidsambtenaren van de provincie en het waterschap en vervolgens getoetst in het veld, o.a. op het POP3 Festival. De opgenomen inspanningen zijn het uitgangspunt voor het op te stellen Regionaal Programma POP3 Water Flevoland en kunnen in de looptijd van het programma wijzigen. Het is dus niet zo dat de inspanningen en projecten in het DIN één op één terug zullen komen in de jaarprogramma's.

DoelInspanningenNetwerk

1.7 Flexibiliteit / kansen benutten

De jaarprogrammering wordt jaarlijks vastgesteld in het bestuurlijk overleg. Dit geldt ook voor de programmering van 2017. Echter, om kansen te kunnen benutten en een optimaal resultaat te kunnen bereiken bestaat de mogelijkheid om gedurende het jaar wijzigingen door te voeren. Eventuele tussentijdse aanpassingen zijn mogelijk en moeten worden vastgelegd door het in artikel 4.3 van Samenwerkingsovereenkomst POP3 Water Flevoland genoemde bestuurlijk overleg.

2. Jaarprogrammering 2017

2.1 Programmering openstellingen pijler 1

De openstellingskalender wordt in overleg met regiebureau POP en RVO jaarlijks bepaald voor het volgende jaar. Zodoende is voor 2017 reeds bepaald wanneer de provincie openstellingen kan houden voor de waterdoelen.

In 2017 staat een openstelling gepland in oktober. Zodra de Samenwerkingsovereenkomst POP3 Water Flevoland afgerond is kan het karakter van deze openstelling worden bepaald. In samenwerking met het kernteam zal de provincie een openstelling opstellen die zo effectief mogelijk is en past binnen de operationele doelen.

2.2 Programmering top-up

De projectenlijst van 2017:

1. Akkerranden
2. Bodemonderzoek Wetsus
3. Erfemissiescans
4. Lectoraat Duurzaam Bodembeheer
5. Maatlat Erf
6. Mestopslag Erf
7. Mestopslag op Landbouwkavels
8. Netwerk Water, Landbouw en Milieu
9. Optimaliseren Waterinlaten
10. Permanente Hevels Westermeerdijk
11. Pilot Biomassa
12. Pilot Samenwerking loonwerkers en bodemverdichting
13. Schokland (deelproject vasthouden water)
14. Samenwerking Akkerbouw en Landbouw
15. Spaarwater
16. Verbeteren ontwatering Leemringweggebied
17. Vernieuwen Stuwputten
18. Zicht op de bodemstructuur

Doorkijk 2018 en verder:

1. Kennisdag Bodem en Water 2018
2. Optimaliseren inlaat Blokzijl
3. Pilot Participatie Ingelanden Beheer & Onderhoud
4. Vernieuwen en Verruimen Wegduikers

GEPROGRAMMEERD						BRON		
Naam project/programma	RAMING (x € 1.000)	2017	2018	2019	2020	Provincie	Waterschap	Derden
- Kennisdag Bodem en Water 2018	20		20			20		
- Lectoraat Duurzaam Bodembeheer	350	200	150			350		
- Pilot samenwerking loonwerkers en bodemverdichting (ZOB)	45	45				45		
- Samenwerking Akkerbouw en Landbouw	97	42	55			97		
- Spaarwater	140	140				140		
- Zicht op de bodemstructuur	315	150	165			315		
Sub	967	577	390	0	0	967	0	0
- Akkerranden	50	25	25				50	
- Bodemonderzoek Wetsus (deelname)	60	30	30				60	
- Erfemissiescans	10	10					10	
- Maatlat Erf	3	3					3	
- Mestopslag op landbouwkavels	12	12					12	
- Netwerk Water, Landbouw en Milieu	10	10					10	
- Optimaliseren inlaat Blokzijl	0						0	
- Optimaliseren waterinlaten	265	215	50				265	
- Permanente hevels Westermeerdijk	1.000	600	400				1.000	
- Pilot biomassa	10	10					10	
- Pilot participatie ingelanden beheer & onderhoud	25		25				25	
- Schokland (deelproject 'vasthouden water')	25	13	13				25	
- Spaarwater	70	35	35				70	
- Verbeteren ontwatering Leemringweggebied	105	105					105	
- Vernieuwen stuwputten	124	61	63				124	
- Verruimen en vernieuwen wegduikers	150		150				150	
Sub	1.919	1.129	791	0	0		1.919	
TOTAAL	2.886	1.706	1.181	0	0	967	1.919	0

3. Factsheet Programmering POP3 Water Projecten 2017

Akkerranden

Wat: Verwaaiing (drift) en afspoeling van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen (gebruikt door agrariërs) naar oppervlaktewater, leidt tot verontreiniging van oppervlaktewater. Door de aanleg van akkerranden wordt dit verminderd. De extra biodiversiteit levert tevens een extra bijdrage aan plaagbestrijding.

Doelstellingen:
Doel is het verbeteren van de waterkwaliteit.

Draagt bij aan:
Waterkwaliteit

Wie:

- ZZL financiert via Provinciaal Natuurbeheerplan, Flevolands Agrarisch Collectief voert uit;
- doelgroep zijn de agrariërs.

Plussen:
+ Ca. 30 ha akkerranden langs watergangen.

Status:
Uitvoering

Kosten:
2017: €25.000

Wat: De provincie is eind 2016 met het lectoraat Duurzaam Bodembeheer van Aeres Hogeschool een 4-jarige samenwerking in de lijn van het ABW aangegaan. Het lectoraat heeft een centrale rol

PROVINCIE FLEVOLAND

binnen het te versterken netwerk voor uitwisseling van kennis tussen onderzoek, onderwijs, praktijk en ketenpartijen. In Flevoland zijn vele praktijknetwerken actief waarbinnen ondernemers bezig zijn met bodemverbetering en het implementeren van innovaties. Binnen het lectoraat kan invulling gegeven worden aan bodemonitoring van effecten op bodem- en waterkwaliteit. Daarnaast is er ondersteuning van de praktijknetwerken met kennis. Via een subsidie kan een budget voor aanvullend toegepast onderzoek afgegeven worden. In samenspraak met het Actieplan Bodem en Water (ABW) wordt de agenda voor toegepast bodemonderzoek nader uitgewerkt door de lector. Dit via een doorlopend proces met medewerking en financiering van andere subsidieverstrekkende partijen, kennisinstellingen en marktpartijen. Hierbij is het waterschap ook betrokken.

Doelstellingen:

Doel is het verbeteren van de water- en bodemkwaliteit door middel van vergroten kennisontwikkeling en -verspreiding over goed bodembeheer.

Draagt bij aan:

Waterkwaliteit & -kwantiteit (via het ABW-principe 'water via de bodem').

Wie:

- provincie Flevoland financiert dit ABW initiatief deels, daarnaast het Center of Expertise Open Teelten en andere partijen;
- betrokkenen: Aeres Hogeschool (lector Duurzaam Bodembeheer, onderwijzers, onderzoekers en studenten), Center of Expertise Open Teelten, provincie, praktijknetwerken, andere onderzoeksinstituten en partijen zoals bedrijfsleven en FAC;
- doel(groep): agrariërs (en agrob企业sleven) met toe te passen kennis binnen het bedrijf.

Plussen:

- + het bevorderen van kennisontwikkeling en -spreiding over goed bodembeheer is cruciaal voor de gewenste transitie naar een toekomstbestendige landbouw binnen Flevoland;
- + gericht op de toekomst: nieuwe kennis als toekomstige agrariërs;
- + samenwerking tussen overheid, agrariërs, praktijknetwerken, kennisinstellingen (onderwijs en onderzoek) en agrob企业sleven.

Status:

Uitvoering

Kosten:

2017: €200.000

Onderzoeksprogramma Bodem Wetsus

Wat: In dit onderzoeksprogramma wordt door Wetsus (kennis en onderzoekscentrum) een onderzoeksprogramma Bodem gestart. Zuiderzeeland is medefinancier. Het programma richt zich op verbetering van de bodemkwaliteit en organische stofkwaliteit van de bodem. Organische stof is een belangrijke schakel in het waterbergend vermogen van de bodem en in het vasthouden van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen. Er wordt onder andere onderzocht of organische mest kan worden gescheiden in een organische stofcomponent en nutriëntcomponent. Hiermee zouden agrariërs op maat organische stof en nutriënten kunnen toedienen.

Doelstellingen:

Verbeteren waterkwaliteit en -kwantiteit door verbeteren bodemkwaliteit.

Draagt bij aan:

Waterkwaliteit én - kwantiteit.

Wie:

- trekkende partij is Wetsus, Zuiderzeeland is deelnemer aan dit grotere onderzoeksprogramma;
- doelgroep zijn agrariërs en kennisdragers.

Plussen:

- + meer kennis en handelingsperspectief voor agrariërs om aan bodemkwaliteit én waterkwaliteit en -kwantiteit te werken.

Status:

Vorbereiding

Kosten:

2017: € 30.000

Erfemissiescans

Wat: Het project betreft het financieren van erfemissiescans bij agrariërs in Flevoland door leveranciers van gewasbeschermingsmiddelen. Dit vrijwillige advies zorgt er voor dat de agrariër inzicht krijgt in hoe hij/zij erfafspoeling van gewasbeschermingsmiddelen kan verminderen/voorkomen.

Doelstellingen:

Verbeteren van waterkwaliteit.

Draagt bij aan:

Waterkwaliteit.

Wie:

- Zuiderzeeland financiert;
- doelgroep zijn de agrariërs.

Plussen:

+ 150-200 erfemissiescans.

Status:

Uitvoering

Kosten:

2017: € 10.000

Maatlat Erf

Wat:

Dit betreft de ontwikkeling van een certificering voor erven van agrariërs die geen afspoeling van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten veroorzaken.

Doelstellingen:

Duurzame voorkoming van erfafspoeling en daarmee verbetering van de waterkwaliteit.

Draagt bij aan:

Waterkwaliteit.

Wie:

- ZZL financiert deels (andere waterschappen doen ook mee), LTO voert uit;
- doelgroep zijn de agrariërs.

Plussen:

+ geen erfafspoeling meer van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten bij bedrijven die dit certificaat hebben behaald.

Status:

Uitvoering

Kosten:

2017: € 3.000

Mestopslag op Landbouwkavels

Wat: Bevorderen van samenwerking tussen akkerbouw en veeteelt. Hierin worden praktische oplossingen geboden aan akkerbouwers om de waardevolle mest van geitenhouders tijdelijk op te kunnen slaan zonder extra investeringen te hoeven plegen. Dit leidt tot het gebruik van vaste mest in plaats van drijfmest of kunstmest. Dit is duurzamer voor de bodem en het leidt tot minder uit- en afspoeling van nutriënten.

Doelstellingen:

- samenwerking akkerbouw en veeteelt;
- betere bodemkwaliteit (beter vasthouden en minder afspoeling nutriënten);
- verbeteren van de waterkwaliteit.

Draagt bij aan:

Waterkwaliteit.

Wie:

- ZZL financiert;
- doelgroep zijn de agrariërs.

Plussen:

+ minder perceelafspoeling en verbetering van de waterkwaliteit.

Status:

Uitvoering

Kosten:

2017: € 12.100

Netwerk Water, Landbouw en Milieu

Wat: Financieren en faciliteren van demonstratiebijeenkomsten voor agrariërs, gericht op maatregelen en activiteiten die zij kunnen ondernemen om erfafspoeling van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten te voorkomen.

Doelstellingen:

Verbeteren van waterkwaliteit door praktijkgerichte advisering.

Draagt bij aan:

Waterkwaliteit.

Wie:

- ZZL financiert (andere waterschappen doen ook mee), BroosWater voert uit;
- doelgroep zijn de agrariërs.

Plussen:

- + bewustwording, minder erfafspoeling en minimaal één keer per jaar een demonstratiebijeenkomst;
- + verbetering waterkwaliteit.

Status:

Uitvoering

Kosten:

2017: € 10.285

Optimaliseren Waterinlaten

Wat: Achter 6 inlaten in de Noordoostpolder worden 15 stuwen geautomatiseerd zodat er kan worden gestuurd op waterkwantiteit en -kwaliteit. Hiermee worden de agrariërs die aangesloten zijn op dit betreffende wateraanvoersysteem nog optimaler bediend. Daarnaast leidt dit tot water- en energiebesparing.

Doelstellingen:

Een optimaal ingericht watersysteem met betrekking tot wateraanvoer (waterkwaliteit en -kwantiteit).

Draagt bij aan:

Waterkwaliteit én - kwantiteit.

Wie:

- Zuiderzeeland;
- Doelgroep zijn agrariërs.

Plussen:

+ 15 geoptimaliseerde stuwen in het watersysteem van de Noordoostpolder.

Status:

Vorbereiding

Kosten:

2017: € 215.000

Permanente Hevels Westermeerdijk

Wat: In bepaalde gebieden van de Noordoostpolder zijn er problemen met de waterkwaliteit op het gebied van zoutgehalte. Dit betekent dat de agrariërs daardoor het oppervlaktewater niet kunnen gebruiken voor beregenen. Om dit op te lossen worden er over de Westermeerdijk twee hevels aangelegd die IJsselmeerwater inlaten ten behoeve van beregening.

Doelstellingen:

Verminderen zoutgehalte oppervlaktewater (waterkwaliteit).

Draagt bij aan:

Waterkwaliteit.

Wie:

- project wordt uitgevoerd door Waterschap Zuiderzeeland;
- doelgroep zijn de betreffende agrariërs in de Noordoostpolder.

Plussen:

+ twee hevels die ten behoeve van de waterkwaliteit en in relatie tot beregening IJsselmeerwater in de NOP kunnen inlaten.

Status:

Vorbereiding

Kosten:

2017: € 600.000

Pilot Biomassa

Wat: Agrariërs worden direct betrokken om het beheer en onderhoud van watergangen te verduurzamen. Dit betekent dat maaisel van het waterschap beschikbaar wordt gesteld aan agrariërs om hun bodem te verbeteren. Dit leidt onder andere tot het beter vasthouden van water, meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen.

Doelstellingen:

Verbeteren waterkwaliteit en -kwantiteit door gebruik van biomassa (maaisel).

Draagt bij aan:

Waterkwaliteit én - kwantiteit.

Wie:

- ZZL financiert;
- doelgroep zijn de agrariërs.

Plussen:

+ binnen het gebied wordt een proef uitgevoerd die bewijst dat deze vorm van beheer op grote schaal kan worden uitgerold.

Status:

Uitvoering

Kosten:

2017: € 10.000

Pilot samenwerking loonwerkers en bodemverdichting (ZOB)

PROVINCIE FLEVOLAND

Wat: Voorkomen van bodemverdichting betekent winst voor de agrariërs, de landbouwsector én het bodem- en watersysteem. In Flevoland is vrijwel het gehele areaal matig tot sterk gevoelig voor bodemverdichting. Meer dan de helft van de landbouwbodems in Flevoland is verdicht in de ondergrond. Veel Flevolandse ondernemers rapporten dan ook dat zij steeds meer PK's nodig hebben om hetzelfde land te ploegen. Loonwerkers hebben, in samenspraak met de agrariërs, ook een belangrijke rol in het goed om gaan met de Flevolandse bodems. Daarom gaan in 2017 een aantal Flevolandse loonwerkers (samen met Cumela en hun klanten) eveneens aan de slag in de pilot Kennis en Demonstratieprogramma 'Ondergrondverdichting & Bodemstructuur'. Dit programma zal een subproject zijn van Zicht op de Bodemstructuur. Deze cursus biedt informatie over de oorzaken en gevolgen van ondergrondverdichting & bodemstructuur en sluit daarnaast aan op de methodiek van Zicht op Bodemstructuur.

Doelstellingen:

In dit programma trekken loonwerkers en agrariërs samen op, doen kennis op over bodemconditie en ondergrondverdichting en verkennen gezamenlijk hoe ondergrondverdichting tegen te gaan. Deze wordt verspreid op de Kennisdag Bodem en Water en nader ingezet in het project Zicht op de Bodemstructuur.

Draagt bij aan:

Waterkwaliteit & waterkwantiteit (via het ABW-principe 'water via de bodem').

Wie:

- provincie Flevoland financiert dit ABW-initiatief;
- betrokkenen: Cumela, het Flevolands Agrarisch Collectief, de provincie Flevoland, CLM en Alterra-WUR;
- doelgroep zijn primair grote groepen (deelnemende) agrariërs en loonwerkers.

Plussen:

- + door samen een kijkje te nemen, leren boeren en loonwerkers niet alleen van de bodem maar ook van elkaar;
- + project biedt de agrariërs en loonwerkers bewustwording en handelingsperspectief voor duurzaam bodembeheer;
- + een goede bodem is van belang voor de productie voor de agrariërs voor een toekomstgerichte landbouw en leidt tevens tot een beter watersysteem.

Status:

Uitvoering

Kosten:

2017: €45.000 FL

Nieuwe Natuur Schokland, onderdeel waterberging

Wat:

De aanleiding voor dit project is het duurzaam beschermen van archeologie en het creëren van nieuwe natuur. Dit alles vormt onderdeel van het provinciaal programma Nieuwe Natuur. Het onderdeel Waterberging richt zich hierbij op het benutten van de kansen op het vasthouden van water binnen het natuurgebied ten tijde van wateroverlast. Hiermee wordt op die momenten het watersysteem van de omliggende landbouwgronden ontlast.

Doelstellingen:

Het vergroten van de robuustheid van het watersysteem van de landbouwgronden.

Draagt bij aan:

Waterkwantiteit.

Wie:

- Zuiderzeeland, Provincie Flevoland, Gemeente Noordoostpolder, Stichting Flevo-landschap, Rijk;
- doelgroep zijn de agrariërs.

Plussen:

- + robuuster watersysteem;
- + meekoppelkansen rondom het project Nieuwe Natuur.

Status:

Vorbereiding

Kosten:

2017: € 12.500

Samenwerking Akkerbouw en Landbouw

Wat: Gedurende de projectperiode wordt gekeken naar kwantificering van mogelijke positieve effecten van samenwerking tussen op de bedrijfsresultaten per bedrijfstak en de bodemvruchtbaarheid en hoe een dergelijke samenwerking praktisch vorm te geven is.

PROVINCIE FLEVOLAND

Doelstellingen:

Het bevorderen van duurzaamheid in de grondgebonden landbouw door nauwe samenwerking. Inzet van deze samenwerking is om kringlopen te sluiten en de bodemvruchtbaarheid te verbeteren.

Draagt bij aan:

Waterkwaliteit & waterkwantiteit (via het ABW-principe 'water via de bodem').

Wie:

- provincie Flevoland financiert dit initiatief;
- betrokken: Aeres Hogeschool, Veldleeuwerik, Countus, LTO Noord, en overige partijen;
- doelgroep: veehouders en akkerbouwers.

Plussen:

- + ontwikkelen en ontsluiten van kennis ten behoeve van meer samenwerking tussen akkerbouw en veetelers;
- + betere benutting mogelijke samenwerkingen met als resultaat een betere bodemkwaliteit;
- + als gevolg van betere bodemkwaliteit ook een beter watersysteem.

Status:

Uitvoering

Kosten:

2017: €42.000

Spaarwater

Wat: Door bodemdaling ontstaat een steeds slechter functionerend watersysteem waardoor de landbouwfunctie van het betreffende gebied onder druk komt te staan. In dit project wordt middels twee pilots in Flevoland onderzocht of systeemgerichte drainage (gestuurde drainage) deze bodemdaling kan tegengaan. Bovendien leidt systeemgerichte drainage tot mogelijk zoetwaterbesparing (minder gebruik van water uit systeem voor beregening). In aanvulling op het voorgaande is één van de pilots ingericht met een biodrain. Dit is een biologisch afbreekbare drainage waardoor er mogelijk minder uitspoeling naar het oppervlaktewater plaatsvindt.

PROVINCIE FLEVOLAND

Doelstellingen:

- duidelijkheid of systeemgerichte drainage in een bodemdalingsgebied kan bijdragen aan het behoud van de landbouwfunctie en het behoud van een functionerend watersysteem (waterkwantiteit);
- verminderen zoetwatergebruik (kwantiteit);
- minder uitspoeling waardoor verbeteren waterkwaliteit.

Draagt bij aan:

Waterkwaliteit én -kwantiteit.

Wie:

- waterschap ZZL, Provincie Flevoland, LTO-fondsen, Acacia Institute (trekkende partij);
- doelgroep zijn agrariërs.

Plussen:

- + twee pilots die inzicht geven in de mogelijkheden die gestuurde drainage biedt op het waterkwantiteit en -kwaliteit;
- + samenwerking tussen overheid, agrariërs en kennisinstellingen.

Status:

Uitvoering

Kosten:

2017: € 35.000 van ZZL en €140.000 FL

Verbeteren ontwatering Leemringweggebied

Wat: In dit gebied zijn er problemen met wateroverlast i.v.m. afwatering van een aantal agrarische percelen. Daarom wordt de waterafvoer veranderd (het watersysteem wordt omgekeerd) waardoor er wordt afgevoerd naar een ander peilvak. Zonder deze aanpak blijven de agrariërs problemen houden in situaties met hevige of langdurige neerslag.

Doelstellingen:

Voorkomen van wateroverlast bij hevige of langdurige neerslag.

Draagt bij aan:

Waterkwaliteit én - kwantiteit.

Wie:

- dit project wordt uitgevoerd door waterschap zuiderzeeland;
- doelgroep zijn de betreffende agrariërs in het Leemringweggebied.

Plussen:

+ een robuuster watersysteem dat ten behoeve van agrariërs is ingericht op het kunnen verwerken van hevige of langdurige neerslag.

Status:

Vorbereiding

Kosten:

2017: € 105.000

Stuwputten 2017

Wat: In de Noordoostpolder zijn een deel van de betonnen stuwputten verouderd. Deze worden in dit project vervangen door kunststof exemplaren waardoor de wateraanvoer en -beschikbaarheid (waterkwantiteit) voor de landbouw beter gereguleerd kan worden. Naar de toekomst toe betekent dit ook voorbereid zijn op meer en langdurige droogtes (klimaatadaptatie).

Doelstellingen:

- verbetering van het sturen van het watersysteem in de Noordoostpolder;
- subdoel is minder zoetwater aanvoeren.

Draagt bij aan:

Waterkwantiteit.

Wie:

- Zuiderzeeland financiert;
- doelgroep zijn de agrariërs (breedste zin van het woord) in de NOP.

Plussen:

+ in 2017 worden er 20 stuwputten geoptimaliseerd.

Status:

Vorbereiding

Kosten:

2017: € 61.000

Zicht op de Bodemstructuur

Wat: Een goede bodem is onmisbaar voor een duurzame landbouw en een belangrijke vraag is hoe de bodem in goede conditie blijft voor de toekomst. In het project nemen Flevolandse buur(t)mannen samen de bodemstructuur onder de loep.

PROVINCIE FLEVOLAND

Doelstellingen:

Doel is het verbeteren van de water- en bodemkwaliteit door middel van bodembewustzijn en het bieden van handelingsperspectief om duurzaam bodembeheer als structureel onderdeel van de agrarische bedrijfsvoering.

Draagt bij aan:

Waterkwaliteit & waterkwantiteit (via het ABW-principe 'water via de bodem').

Wie:

- provincie Flevoland financiert dit ABW-initiatief;
- betrokkenen: FAC (als ABW-gebiedspartner die project coördineert in de praktijk vanaf 2017, experts, Aeres Hogeschool en provincie);
- doelgroep zijn primair grote groepen (deelnemende) agrariërs (met olievlekwerking naar agrobetriebsleven).

Plussen:

- + door samen een kijkje te nemen, leren boeren niet alleen van de bodem maar ook van elkaar;
- + project biedt de agrariërs bewustwording en handelingsperspectief voor duurzaam bodembeheer;
- + een goede bodem is van belang voor de productie voor de agrariërs voor een toekomstgerichte landbouw en leidt tevens tot een beter watersysteem.

Status:

Uitvoering

Kosten:

€2017: €150.000